

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ ĮSTATYMO NR. I-1491 2
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 (toliau – VPĮ) 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas rengiamas atsižvelgiant į 2023 m. sausio 1 d. įsigaliojusius VPĮ (71 str. 6 d. 18 p.) pakeitimus, kur numatyta, kad supaprastintų pirkimų atvejais neskelbiamų derybų būdu taip pat gali būti perkami „maisto produktai, kai jie įsigijami iš trumposios maisto tiekimo grandinės“. Atsižvelgiant į tai, kad nacionaliniu lygiu nėra nustatyta trumposios maisto tiekimo grandinės apibrėžties ir dėl šios priežasties perkančiosioms organizacijoms kyla sunkumų pasinaudoti VPĮ 71 str. 6 d. 18 p. numatyta išimtimi įsigyti maisto produktų tiesiai iš Lietuvos ūkių, įstatymo projekte numatoma trumposios maisto grandinės apibrėžtis.

Pažymėtina, kad trumpųjų tiekimo grandinių vystymas yra Europos Sąjungos iniciatyva, plačiausiai žinoma įgyvendinant Europos žaliojo kurso tikslus ir strategiją „Nuo ūkio iki stalo“, kuria siekiama prisidėti prie klimato kaitos pokyčių švelninimo, maisto švaistymo mažinimo, ekologiškos ir pagal maisto kokybės sistemas užaugintos produkcijos vartojimo; Lietuvoje įgyvendinama (teikiant investicinę paramą trumpųjų tiekimo grandinių kūrimuisi) pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Bendradarbiavimas“ veiklos sritį „Parama trumpoms tiekimo grandinėms ir vietos rinkoms skatinti vietos lygmeniu“ (toliau – Priemonė) ir bus tęsiama Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 metų strateginio plano įgyvendinimo laikotarpiu. Perkančiosioms organizacijoms vykdyti viešuosius pirkimus pagal VPĮ, o ūkiams dalyvauti teikiant pasiūlymus dėl žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo, vadovaujantis konkrečios Europos Sąjungos ir nacionalinio biudžeto lėšomis finansuojamos priemonės įgyvendinimo taisyklėmis, nėra galimybių.

Atkreipiame dėmesį, kad trumpųjų tiekimo grandinių kūrimas ir vystymas yra vienas iš svarbiausių XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje numatytų žemės ūkio sektoriui keliamų prioritetų. Programoje numatyta „didinti smulkiųjų ir vidutinių ūkių gaminamos produkcijos pridėtinę vertę, jų gyvybingumą ir atsparumą bei išsaugoti gamtines ekosistemas, skatinti šiuos ūkius dalyvauti trumposiose maisto tiekimo grandinėse <...>“ bei „plėtoti (įskaitant ir ES paramos teikimą) kooperaciją, trumpąsias maisto tiekimo grandines, gamintojų grupių kūrimąsi ir kitas naujas bendradarbiavimo formas žemės ūkio, maisto ūkio, žuvininkystės, miškininkystės ir kitose kaimo plėtros srityse“. Taip pat, įvertinus trumpųjų tiekimo grandinių svarbą Bendrojoje žemės ūkio politikoje, orientuotoje į pokyčius bei siekį smulkiuosius ir vidutinius ūkius efektyviau įtraukti į žemės ūkio ir maisto produktų tiekimą vietinei rinkai, būtina paskatinti trumpųjų tiekimo grandinių dalyvius aktyviau dalyvauti viešuosiuose maisto pirkimuose, yra nuoseklus, sisteminis ir apgalvotas politinis sprendimas, skatinantis tiek smulkių ir vidutinių ūkių augimą, konkurencingumą, tiek prisidedantis prie visuomeninės naudos galutiniam vartotojui, kuris trumpiausiu keliu gauna šviežią, kokybišką ir sveiką maistą.

Įvertinus kaimo plėtros programų įgyvendinimo patirtį ir paramos teikimą trumposioms tiekimo grandinėms, svarbu paminėti, kad trumpoji tiekimo grandinė gali būti kuriama bendradarbiaujant vien žemės ūkio ir maisto produktų gamintojams, taip pat dalyvaujant ne daugiau kaip vienam tarpininkui (kuris atitinka labai mažai ar mažai įmonei keliamus kriterijus, nurodytus SVV), kurį ūkininkai pasitelkia iš ūkininkų tarpo arba išorės. Skatinant trumpųjų tiekimo grandinių

įsitraukimą į viešuosius pirkimus būtina valdyti rizikas, užtikrinti konkurenciją pašalinant iš trumposios maisto tiekimo grandinės apibrėžties dideles įmones, tačiau sudarant galimybes su pagamintais produktais trumpoje tiekimo grandinėje dalyvauti ne tik labai mažoms ir mažoms įmonėms, bet ir vidutinėms. Vidutinių įmonių įsitraukimas ir dalyvavimas trumpose tiekimo grandinėse būtinas siekiant grandinių tvarumo ir patikimumo laiku tiekti žemės ūkio ir maisto produktus perkančiosioms organizacijoms, tuo pat metu skatinant trumpąsias tiekimo grandines veikti be tarpininkų, pasitelkiant vieną iš trumpųjų tiekimo grandinių partnerių. Tačiau jei į grandinių vystymo procesą pasitelkiamas vienas tarpininkas, jo dydis apribojamas iki labai mažos ar mažos įmonės. Visiškai atsisakyti tarpininko dalyvavimo produktų realizavimo procesuose nesiūloma, nes ūkininkai nėra pasirengę savarankiškai įsitraukti į viešųjų pirkimų sistemą, nes jie koncentruojasi į tiesioginį savo darbą – gamybą ir (ar) perdirbimą, kai tuo tarpu tarpininkas gali organizuoti ūkininkų produktų realizaciją (užsiimti logistika, klientų paieška, sutarčių administravimu). Pažymėtina, kad tarpininkas trumposios tiekimo grandinės kontekste pasitelkiamas jungtinės veiklos sutarties pagrindu, t. y. tarpininkas nėra produktų supirkėjas ir perpardavėjas, o tik vienas iš trumposios tiekimo grandinės dalyvių, organizuojančių realizavimo procesus.

Siekiant užtikrinti tinkamą VPĮ išimties maisto produktų pirkimui iš trumpųjų maisto tiekimo grandinių vykdant supaprastintus pirkimus neskelbiamų derybų būdu ir į tiesioginių pirkimų sandorius įtraukiant kuo daugiau žemės ūkio produkcijos gamintojų (ūkininkų, žemės ūkio bendrovių, žemės ūkio kooperatyvų) veikimą bei suvaldyti galimas rizikas, susijusias su VPĮ išimties naudojimu vykdant maisto produktų pirkimus, būtina papildyti VPĮ aiškia trumpųjų maisto tiekimo grandinių apibrėžtimi, kad būtų:

- 1) išvengta galimo piktnaudžiavimo šia viešųjų pirkimų įstatymo lengvata ir užkirstas kelias ja pasinaudoti maisto ir žemės ūkio produktų importuotojams, didelėms įmonėms, prekybos tinklams;

- 2) sudarytos galimybės Lietuvos žemės ūkio produktų gamintojams, savo valdoje pagamintos produkcijos perdirbėjams, žemės ūkio kooperatyvams, vienijantiems Lietuvos ūkininkus, realizuoti produkciją Lietuvoje ir užtikrinti supaprastintą jos tiekimą perkančiosioms organizacijoms;

- 3) suteikta aiškumo perkančiosioms organizacijoms, kurios šalia kitų viešųjų paslaugų privalo teikti ir (ar) organizuoti maitinimo paslaugas, pvz.: vaikų lopšeliai-darželiai, mokyklos, ligoninės ir pan., iš kokių tiekėjų galima įsigyti maisto produktų pasinaudojant VPĮ išimtimi.

Siūlomu pakeitimu VPĮ nuostata tikslinama taip, kad ji atitiktų Europos Sąjungos žemės ūkyje vykdomas iniciatyvas ir Įstatymu būtų aiškiai reglamentuota trumpųjų maisto tiekimo grandinių sąvoka.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė – Žemės ūkio ministerija.

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Europos Sąjungos reikalų ir paramos politikos departamento (direktorė Jurgita Stakenienė, tel. 239 1020, el. p. jurgita.stakeniene@zum.lt) Programos LEADER ir kaimo plėtros skyriaus (vedėja Ilona Javičienė, tel. 239 8416, el. p. ilona.javiciene@zum.lt) patarėja Nomeda Padvaiskaitė, tel. 239 8477, el. p. nomeda.padvaiskaite@zum.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą nacionaliniu lygmeniu trumpoji maisto tiekimo grandinė nėra apibrėžta. Priemonės taisyklėse yra numatyta trumpos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinės apibrėžtis, tačiau ji neatitinka VPĮ nurodytos *trumposios maisto grandinės* sąvokos ir yra taikoma tik pareiškėjams ir paramos gavėjams, dalyvaujantiems Priemonėje. Taigi, perkančiosios organizacijos, vykdydamos viešuosius pirkimus pagal VPĮ, negali vadovautis Priemonėje numatyta apibrėžtimi.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu siūloma pagrindines VPĮ sąvokas papildyti „Trumpoji žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinė (toliau – trumpoji maisto tiekimo grandinė)“ sąvoka. Aiški sąvokos apibrėžtis sudarys galimybes žemės ūkio produktų gamintojams, savo valdoje pagamintos produkcijos perdirbėjams, žemės ūkio kooperatyvams, vienijantiems Lietuvos ūkininkus, realizuoti produkciją pasinaudojant įstatyme numatyta lengvata bei tuo pat metu padės išvengti piktnaudžiavimo atvejų, o perkančiosioms organizacijoms suteiks aiškumo taikant minėtą pirkimo būdą praktikoje. Taip pat papildyti VPĮ nuorodomis į Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymą, Lietuvos Respublikos atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatymą ir Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo įstatymą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo pakeitimo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

Atlikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio ir poveikio konkurencinei aplinkai vertinimai.

Priimtas Įstatymo projektas įtakos administracinei naštai neturės.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo pakeitimas turės teigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Priėmus įstatymo pakeitimo projektą, smulkaus ir vidutinio verslo sąlygos pagerės, nes bus daugiau aiškumo ir apibrėžtumo įgyvendinant trumpąsias maisto tiekimo grandines. Taip pat tokiu būdu bus užtikrinamas tinkamas VPĮ nuostatų įgyvendinimas.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projekto nuostatos strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo pakeitimo projektą, kitų įstatymų pakeitimų rengti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo pakeitimo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų, o įstatymo projekto sąvoka ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo pakeitimo projekto nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei Europos Sąjungos teisės aktų nuostatoms.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo pakeitimo įgyvendinimui nereikės įgyvendinamųjų teisės aktų.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo pakeitimo projekto įgyvendinimas valstybės biudžetui poveikio neturės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymo pakeitimo projekte numatyti žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra: „trumpoji žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinė“, „maisto sistema pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Įstatymo projekte numatytas teisinio reguliavimo ex-post vertinimas.